

УДК 351.746.1(477)(075.8)

*The article deals with the features of Euroregional cooperation in the European Union. The Euroregional movement in Ukraine is characterized. Problems of activity of Euroregions in Ukraine are identified. The directions of formation and realization of the state policy in the sphere of European integration of Ukraine taking into account the experience of Euroregional cooperation in the EU are determined.*

**Keywords:** *state policy in the sphere of European integration, mechanism of formation and implementation of state policy in the sphere of European integration, Euroregion, Euroregional cooperation.*

*Ryznikov V., associate professor of Department of International Economic Relations V. N. Karazin Kharkiv National University, PhD in Economic Sciences, associate professor*

**ЄВРОРЕГІОНАЛЬНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО, ЯК  
МЕХАНІЗМ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ  
ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ  
ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ**

*(EURO-REGIONAL COOPERATION AS A  
MECHANISM FOR THE FORMATION AND  
IMPLEMENTATION OF STATE POLICY IN THE  
SPHERE OF EUROPEAN INTEGRATION OF  
UKRAINE)*

Постановка проблеми. Європейський Союз – це, насамперед, Європа регіонів. Організація єврорегіонального співробітництва в Європейському Союзі стала вагомим чинником задіяння принципів регіонально-приватного партнерства для стимулювання соціально-економічного розвитку прикордонних територій цього утворення. Найбільш комплексною і ефективною формою утворень, в рамках яких формуються і діють різноманітні координаційні, коопераційні та корпоративні механізми, стали єврорегіональні структури, так звані єврорегіони [6].

Єврорегіональна співпраця є одним з основних елементів стратегії європейської інтеграції ЄС, забезпечує ставлення до відповідних регіонів з боку ЄС, як до певної форми їхнього залучення до складу структур об'єднаної Європи [3], що є вкрай актуальним в контексті державної політики європейської інтеграції України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розгляду теоретичних і практичних питань єврорегіональної співпраці, як одного з елементів стратегії інтеграції Європейського Союзу

присвятили свої наукові публікації такі вчені, як Васюк Н.О., Велінська В.О., Кіш Є.Б., Краснейчук А.О., Чучка І.М. та інші [1; 3; 5; 7].

Однак чимало питань стосовно визначення напрямків формування та реалізації державної політики у сфері європейської інтеграції України з урахуванням існуючого досвіду єврорегіонального співробітництва залишаються недостатньо дослідженими.

Постановка завдання. Метою дослідження є визначення напрямків формування та реалізації державної політики у сфері європейської інтеграції України з урахуванням досвіду єврорегіонального співробітництва.

Виклад основного матеріалу. Єврорегіон – це юридично оформлена (за нормами Ради Європи) організаційна структура транскордонного співробітництва, створена територіальними громадами або місцевими органами влади прикордонних регіонів двох або більше держав, які мають спільний кордон. Єврорегіони є самостійними суб'єктами співробітництва з відповідними організаційними структурами, які спираються на прикордонні адміністративно-територіальні одиниці суміжних держав і утворюються з метою розвитку прикордонної інфраструктури та взаємовигідного вирішення соціальних та економічних питань через спільне використання сприятливих природних умов та інтенсифікацію виробничих та невиробничих галузей [1].

Типова організаційна структура єврорегіонів наведена на рис. 1.

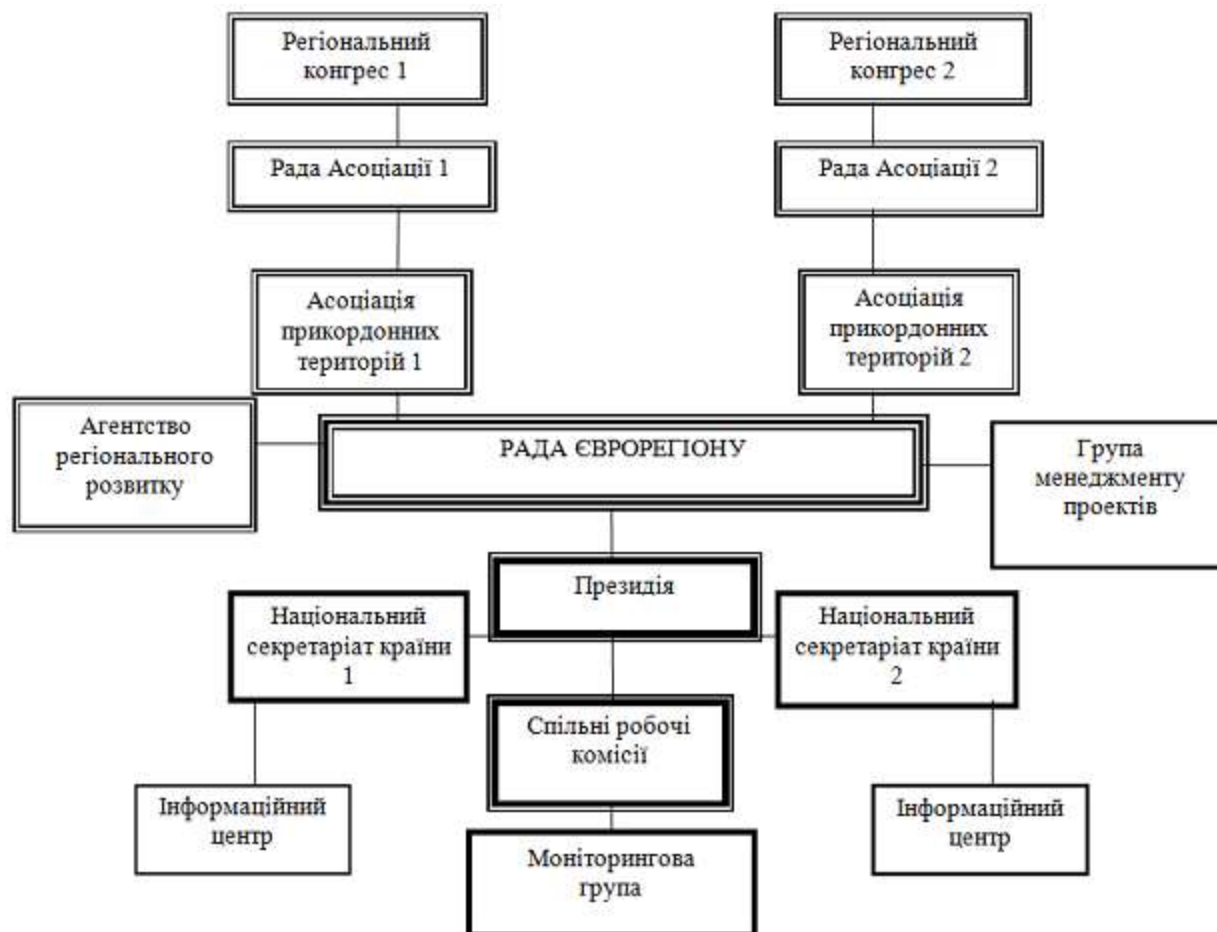


Рис. 1. Типова організаційна структура євро регіонів [5].

Відомо, що існують чотири рівні реалізації євро регіональної співпраці:

- міжнародний рівень: реалізується політика загальноєвропейських інтересів, здійснюється координація національних регіональних політик для участі у збалансованому розвитку європейського простору;
- державний рівень: виробляється національна політика розвитку євро регіонального співробітництва та узгоджуються національні інтереси з загальноєвропейськими, а також здійснюється гармонізація національних та регіональних цілей;
- регіональний рівень: реалізується політика євро регіонального співробітництва з

урахуванням інтересів держави та місцевих органів влади, здійснюється координація між регіонами сусідніх країн;

- місцевий рівень: здійснюється координація планів розвитку місцевої влади, з істотною увагою до регіональних та національних інтересів, відбувається конкретна співпраця між суб'єктами прикордонних територій [4; 5].

В Європі існують чотири основні концептуально-теоретичні підходи до розвитку євро регіонального співробітництва та міжнародної регіональної інтеграції [4]:

Перший – інтеграція як процес усунення перешкод, які заважають інтеграції ринків товарів, послуг, капіталу та робочої сили. Його методологічна основа – неоліберальна теорія (деякими дослідниками визначається як ринковий підхід).

Другий – міжрегіональна, як і загальноєвропейська інтеграція, розглядається як поступова передача повноважень національними владами наднаціональним структурам. Це – спроба синтезу неокейнсіанської та інституціональної теорій (також визначається як інституційний підхід).

Третій – так званий «сітьовий», чи «мережевий» підхід; розглядає соціально-економічний простір як систему транснаціональних макрорегіонів, що перетинаються.

Четвертий – це сценарій просторового розвитку Європи на найближчі 50 років, який отримав назву концепції «Червоного восьминога». Він передбачає, що до 2026 р. в Європі і надалі найбільш розвинутою територією буде центральне ядро, яке ще називається «синій банан». Але невдовзі від нього протягнуться своєрідні «коридори розвитку» («щупальці»), які досягатимуть всіх віддалених кутків Європи. Вздовж них формуватимуться могутні транскордонні агломерації [4].

Безпосередньо концепція розвитку взаємодії прикордонних територій витікає із загального підходу ЄС до проблем регіонального розвитку, котрий базується на партнерстві, субсидіарності та доповнюваності, а концепція євро регіонів є наслідком політики Європейського Союзу, спрямованої на децентралізацію політичної й економічної влади, створення своєрідних екстериторіальних утворень [6].

Формально євро регіони почали з'являтися на початку 70-х років минулого століття. Так, у 1963 р. було утворено перший євро регіон «Базилієнсис» за участю сусідніх прикордонних районів Німеччини, Франції та Швейцарії (до його складу увійшли відповідно Баден, Ельзас та територія навколо Базеля). Разом з тим, гілку першості по праву можна віддати Бенілюксу (Benelux), створеному у 1948 р. економічному союзу між Бельгією, Нідерландами та Люксембургом – фактично першій структурі, яка відповідала тогочасному уявленню про євро регіон.

У багатьох випадках євро регіони утворювалися за територіальним та історичним принципами (наприклад, «Баварський ліс – Богемський ліс / Шумава» розміщений в одному лісовому масиві, «Татри» – в єдиній гірській системі, «Силезія» – базується на території єдиного середньовічного князівства, «Західна Паннонія» – частина давньоримської провінції).

У 1971 р. існуючі на той час євро регіони були об'єднані в Асоціацію європейських прикордонних регіонів (Assosiation of European Border Regions, AEBR), яка була покликана відстоювати свої інтереси перед державними структурами, організовувати різноманітні конференції та форуми.

Середина 80-х років минулого століття ознаменувалася для Європи зростанням зусиль регіонів Євросоюзу щодо підвищення їхньої ролі в його загальній структурі, на розширення їхніх прав у всіх сферах політичного, суспільного, економічного й культурного життя. Це призвело до того, що країни-члени ЄС нині сприймаються як «Європа регіонів». У той же час регіоналізм, або підвищення рівня самостійності регіонів, не перешкоджає подальшій європейській інтеграції, а суттєво сприяє досягненню основної мети Євросоюзу - поліпшення життєвих умов кожного окремого громадянина [6].

Починаючи з 1985 р. діє Асамблея європейських регіонів (Assamly of European Regions, AER), яка також бере участь у координації діяльності євро регіонів [6].

Створені в 1990 р. чотири євро регіони (Pomerania, Pro Europa Viadrina, Spree-Neisse-Bober, Neisse) повністю охопили німецько-польське, частково німецько-чеське прикордоння

(«старий» східний кордон ЄС). Саме тут сталася динамічна трансформація зовнішнього кордону на внутрішній кордон ЄС. Аналіз досвіду дії єврорегіонів на прикордонних територіях Німеччини, Австрії, Чехії, Словаччини, Польщі, Угорщини дозволяє виокремити як власне уроки їх діяльності – їх еволюцію, структури, дії, конкретні успіхи чи проблеми, які єврорегіони не здатні вирішувати. Більше того, цей досвід важливий саме з точки зору адаптації його складових до реалій України в контексті формування системи єврорегіонального співробітництва, як створення реально діючих, ефективних єврорегіонів нашої країни [5].

У 90-х рр. концепція єврорегіонів знайшла своє практичне застосування в країнах Східної і Центральної Європи. Причому в утворенні єврорегіональних інституцій чільне місце посіла Польща, у якої прикордонні адміністративно-територіальні одиниці ввійшли до складу 9 єврорегіонів (створених за участі Німеччини, Чехії, Словаччини, України, Угорщини, Білорусі та Литви, а саме: «Померанія», «ПроЄвропа Вадрина», «Шпрева-Ниса-Бубр», «Ниса», «Союз гмін Верхньої Силезії та Північної Моравії», «Татри», «Карпати», «Буг», а також «Німан»).

Початком єврорегіонального руху в Україні можна вважати 1993 р., упродовж якого було створено Карпатський єврорегіон. Вподальшому в Україні було створено ще вісім єврорегіонів – «Буг», «Верхній Прут», «Дніпро», «Нижній Дунай», «Слобожанщина», асоціація «Чорноморський єврорегіон», «Ярославна» та «Донбас». Для таких єврорегіонів, як «Дніпро», «Слобожанщина» і «Ярославна» характерною була відсутність у їх складі регіонів країн Євросоюзу. А це, у свою чергу, означає, що вони деякою мірою позбавлені можливостей своїх західних партнерів у частині залучення коштів європейських структурних фондів на реалізацію певних проектів [7].

Щодо змісту діяльності єврорегіонів в Україні, він суттєво відрізняється від відповідних в ЄС, оскільки переважна частина дій концентрується на обслуговуванні транскордонного транспорту, впорядкуванні прикордонної торгівлі та розвитку туризму. Це, з одного боку, пояснюється недостатньою зрілістю ринкових інститутів, а з іншого –

незадовільним фінансовим становищем регіонів, котрі беруть участь у міжтериторіальних об'єднаннях. Ускладнюється зазначене ще й тим, що різні форми державного устрою можуть стримувати ефективно їх функціонування.

Разом з тим, сприймати без застережень та копіювати всі без винятку західні напрями в єврорегіоналістиці немає сенсу, що пов'язано, в першу чергу, з реальною цінністю єврорегіонів, яка може полягати скоріше у стимулюванні діалогу та інституціональних інновацій, і в меншій мірі – в досягненні амбітних цілей регіонального розвитку [6].

Кіш Є.Б. на основі системного порівняльного аналізу, виокремлено концептуальні положення, які сприятимуть якнайефективнішій розбудові єврорегіонів України [2].

1. Структурно визначальним чинником розбудови ефективно діючих єврорегіонів України в європейському порівняльному контексті є децентралізація, що, по суті, є базовим принципом єврорегіональної політики. У практичному вимірі це означає, по-перше, створення єврорегіонів «знизу», за ініціативи органів самоврядування, громад тощо. Практика дії сучасних єврорегіонів України, створених «згори» на принципах міждержавного, а не міжрегіонального співробітництва, не виправдала себе.

2. Європейський досвід єврорегіонів на кордонах Німеччини, Польщі та Чехії свідчить, що напрями їх діяльності не були окреслені «загально», охоплюючи весь спектр співробітництва. Тут було визначено конкретні пріоритети, які мають нині модельний характер і, що головне, ці програми життєздатні й за умов розширення ЄС на Схід.

Наприклад, оптимальне поєднання розвитку інфраструктури та специфіки туризму дозволяє створювати нові робочі місця, демонструвати високий рівень міжетнічної толерантності, збереження етнокультурної спадщини, цивілізаційної мозаїки представників інших національностей.

3. Важливим аспектом динамічного єврорегіонального розвитку є питання фінансування, точніше – цільові програми єврорегіональної співпраці ЄС, які мають суттєві відмінності з обсягами фінансування регіонів ЄС та регіонів держав – не членів ЄС [2].



Досвід функціонування євро регіонів дає підстави стверджувати, що вони мають високий потенціал щодо створення механізмів розв'язання ряду проблем міждержавних відносин, а саме: політична та економічна стабільність; проблеми етнічних меншин; розроблення спільних програм регіонального розвитку та просторового планування; диверсифікація економіки національних частин євро регіону; збільшення обсягів залучення фінансових ресурсів (інвестицій, позик і кредитів); забезпечення розвитку транспортно-комунікаційної, енергетичної, прикордонної, підприємницької, інформаційної інфраструктури; розвиток транскордонного туризму; спільне використання наявних ресурсів та інфраструктури; охорона навколишнього природного середовища [5].

Тому аналіз головних принципів, завдань та механізму реалізації регіональної політики ЄС становить особливий інтерес для України, адже:

- сприяє кращому розумінню перспектив міжрегіонального та транскордонного співробітництва України з Європейським Союзом;
- імплементація головних принципів регіональної політики ЄС у національне законодавство України сприятиме реалізації одного з пріоритетів зовнішньої політики України – прискорить визначення з боку Європейського Союзу чітких критеріїв для України з метою отримання останньою статусу члена ЄС;
- створення відповідної інфраструктури як системи інституцій (інструментів) для регулювання євро регіональної політики в Україні є обов'язковою умовою для вступу будь-якої держави (і для України) в ЄС [3].

Отже, повне охоплення периметрів кордонів більшості європейських країн євро регіонами створює уніфіковане середовище для реалізації регіональної політики ЄС та політик національних держав у сфері транскордонного співробітництва та є джерелом теоретичних та практичних напрацювань для реалізації відповідної державної регіональної політики в умовах європейської інтеграції України.

Висновки. Таким чином, європейська інтеграція України зумовлює необхідність удосконалення організаційно-правових та економіко-фінансових аспектів євро регіонального



співробітництва, як важливої складової державної політики європейської інтеграції. Тому використання досвіду створення та функціонування єврорегіональних структур, як організаційно-фінансової платформи транскордонного співробітництва має використовуватись в регіональній політиці України, як євроінтеграційний механізм. Україна має проводити державну регіональну політику, засновану на європейських цінностях, засадах демократії та національної єдності, орієнтовану на підвищення економічних і соціальних стандартів життя населення кожного регіону країни, що й буде предметом подальших наукових досліджень.

### References

1. Velins'ka V.O. Planuvannya prostоровoho rozvytku prykordonnykh terytoriy yak odyn z napryamiv yevropeys'koho transkordonnoho spivrobitnytstva / V.O. Velins'ka // Ekonomist. – 2010. – № 2. – S. 47 - 51.
2. Kish E. Problemy transkordonnoho spivrobitnytstva Ukrayiny i Yevrosoyuzu // E. Kish. – Elektronnyy resurs. – Rezhym dostupu: <http://www.politik.org.ua/vid/magcontent.php3?m=1&n=63&c=1412>.
3. Kish E.B. Rehional'na polityka Yevropeys'koho Soyuzu / E.B. Kish // Rehional'na polityka v krayinakh Yevropy. Uroky dlya Ukrayiny: [Proekt Kyyivs'koho tsentru In-tu Skhid-Zakhid] / S. Maksymenko, E. Kish, M. Lendel, I. Studennikov; za red. S.Maksymenka. – K.: Lohos, 2000.
4. Kish E.B. Tsentral'na Yevropa v suchasniy systemi yevrorehional'noyi intehratsiyi: monohr. / E.B. Kish. – Uzhhorod: Lira, 2008. – 440 s.
5. Krasneychuk A.O. Yevropeys'ky dosvid stvorennya evrorehioniv // A.O. Krasneychuk, N.O. Vasyuk / Modeli i mekhanizmy rehulyuvannya yevrorehional'noho spivrobitnytstva Ukrayiny: monohrafiya / Za zah. red. I.V. Art'omova, O.M. Vashchuk, O.M. Rudenko. – Uzhhorod: MPP «Hrazhda», 2013. – S. 246-256.

6. Krasneychuk A.O. Modeli funktsionuvannya yevrorehioniv // A.O. Krasneychuk, N.O. Vasyuk / Modeli i mekhanizmy rehulyuvannya yevrorehional'noho spivrobotnytstva Ukrayiny: monohrafiya / Za zah. red. I.V. Art'omova, O.M. Vashchuk, O.M. Rudenko. – Uzhhorod: MPP «Hrazhda», 2013. – S. 256-273.

7. Chuchka I.M. Transkordonne spivrobotnytstvo v konteksti ekonomichnoyi bezpeky Ukrayiny / Chuchka I. M., Moldavchuk R. I. // Aktual'ni problemy ekonomiky. – 2010. – № 9 (111). – S. 93 - 97.